

го движения, преимущественно под девизом сохранения украинской государственности.

Ключевые слова: национальное сознание, украинская интеллигенция, украинское крестьянство, повстанческое антибольшевистское движение.

УДК 94(477):856.8]«16/17»

І. С. Міронова

УКРАЇНЬСКА ПОШТА В ПЕРІОД ПРАВЛІННЯ АННИ ІОАНІВНИ (1730–1741 РР.)

На основі джерел, в т. ч. архівних матеріалів, в статті розглядається розвиток української пошти в період правління російської імператриці Анни Іоанівни. Досліджуються питання влаштування нових поштових установ та поштових трактів на території України. Особлива увага приділяється діяльності військово-польової пошти під час російсько-турецької війни 1735–1739 рр.

Ключові слова: пошта, поштові тракти, поштові установи, швидка гоньба, ямщики.

Пошта є одним із головних показників торгово-економічного та культурного життя населення. Історія розвитку поштових установ України почалася в середині XVII ст. і багата такими фактами і подіями, що заслуговують уваги сучасних дослідників. Стрімкого розвитку українська пошта отримала в період правління російського імператора Петра I. В часи правління імператриці Анни Іоанівни пошта на території України не припиняла своєї діяльності і слугувала, в першу чергу, для потреб армії і для зв'язку з Гетьманщиною.

Питаннями розвитку та діяльності поштового зв'язку Російської імперії ретельно займалися дореволюційні дослідники О. Бржозовський, Г. Максимович, М. Соколов, Н. Стороженко, Д. Толстой, І. Хрущов та ін. [2, 5, 19–22]. Але в своїх роботах автори, розглядаючи утворення, вдосконалення та розвиток поштової структури Російської імперії, не надавали належного значення українській пошті. Серед сучасних дослідників укра-

їнської пошти слід виділити В. Бізіну, В. Мухіна, В. Мороза, П. Дюкова, В. Іванова [1, 9], які в своїх роботах досліджують основні віхи розвитку та діяльності української пошти. Але питання поштового розвитку України в період правління Анни Іоанівни не отримали належного висвітлення в їхніх працях. Саме цю прогалину намагається заповнити дана стаття.

Початок урядових поштових установ у Російській державі та українських землях, що тоді до неї входили, було покладено, як зазначалось, за часів Петра I — було влаштовано перші поштамти і поштові контори, утворене поштове управління з генерал-поштдиректором на чолі, якому були підпорядковані поштові і ямські установи. У 1727 р. завідування поштою перейшло до канцлерів [30, с. 233].

Нацадки Петра I по відношенню до пошт слідували більшою частиною шляхом, ним вказаним. Головна діяльність була направлена на повсюдне влаштування пошт. Декілька разів було підтверджено накази про влаштування правильних пошт від Москви через Калугу, Севськ і Глухів до Києва та інших українських міст [2, с. 25]. При імператриці Анні Іоанівні були влаштовані пошти в Україні і прокладені поштові тракти до Криму, Азова і Києва [21, с. 223].

Зміцнення зв'язку імперського центру з окраїнами (Лівобережна й Слобідська Україна, Оренбурзький край, пониззя Дону) складало одну із самих значних рис урядової діяльності за правління Анни Іоанівни. Визнання після смерті гетьмана Данила Апостола гетьманства непотрібним було одним з кроків у цьому напрямку і зобов'язувало центральний уряд влаштовувати правильні поштові відносини [22, с. 64].

В самій Україні пошта існувала ще за часів Богдана Хмельницького, але вона слугувала виключно для потреб Московської і місцевої адміністрації, а не для загального користування і утримувалася за рахунок населення [5, с. 67]. О. Шафонський в «Топографическом описании Черниговского наместничества» так описував українську пошту тих часів: «До прибуття в Малоросію П. О. Румянцева, крім Києва до Москви, ніде не було ніякої пошти. Для доставки із Москви в Київ, а по тій же дорозі в Глухів і Царград листів ходила пошта з нарочними козаками, для яких при Київській губерньській канцелярії утримувалася рейтарська команда; внутрішнього листування для урядовців і

приватних людей не було. Казенні листи відправлялися з нарочними козаками, які для того при генеральній, полкових і сотенних канцеляріях, під іменем стойчиків, з кіньми утримувалися» [29, с. 161].

Сама організація поштової справи українською владою за допомогою рейтарських команд і команд стойчиків обходилася досить дорого — до 6 тис. рублів на рік. Влаштування ж поштових ямів у містах ускладнювалося великими труднощами, оскільки вимагало надання точних звітів, перевірки паперів і сум та ін. За наполяганням уряду населенню різних станів доводилося поставляти на пошту коней і підводи. Українська влада зобов'язувалася складати для пошт особливий розклад і створювати табельні зразки, призначати поштових отаманів, які б по черзі відбували повинності [17, с. 160–161].

Так як надання коней для підводної повинності призводило до великих втрат у господарстві, то керівництво Гетьманщини намагалось звільнитися від неї. Козацтво не тільки особисто хотіло бути вільними від підвод, але і забороняло навіть давати їх і своїм підсусідкам, як можна бачити із справи Березинської сотні 1730 р. [17, с. 158]. 1 квітня 1732 р. була отримана скарга гетьману Д. Апостолу від кролевецького сотника Ніжинського полку Костянтина Генваровського про притягнення до поштової повинності козацьких підданих [25]. Але ці заходи ні до чого не призводили, так що вищій владі Гетьманщини доводилося видавати розпорядження про прийняття містами на себе витрат з виплати підвод.

Крім видання підвод для проїзду чиновників підводну повинність мали відбувати також і у військовому відношенні, коли населення зобов'язувалося надавати підводи для військових потреб. В 1739 р., наприклад, було споряджено 8 тис. підвод для перевезення дерева у Десну і 1800 підвод для артилерії, яка йшла із Москви [17, с. 159–160].

Ямські і поштові підводи видавалися чином тільки за пред'явленням ними подорожнього листа. Але надання необхідних для проїзду документів супроводжувалося великою складністю. За законом, подорожнього листа мали підписувати українські судді. Особи, які працювали на пошті, йшли за підписом до Ямського приказу, військові особи — за підписами фельдмаршала і «міністрів посольських справ», приватні осо-

би, які проживали у значних міських пунктах, йшли за підписами до коменданта або воєводи. Крім цього, з приводу видання подорожніх листів Генеральна канцелярія мала сповіщати Малоросійську колегію [17, с. 159–160]. Це часто приводило до самовільного відбирання ямських і поштових підвод. Траплялися випадки, коли жителі самовільно захоплювали поштових коней. Так, 22 липня 1737 р. до Глухівської сотні надійшло донесення Сміловського городничого ієромонаха Полікарпа про захоплення мешканцем села Княжичі Глухівської сотні Ніжинського полку Іваном Словецьким коня з поштової трійки [24]. І такі випадки були непоодинокими.

На початку XVIII ст. в Україні перевезення пошти і пасажирів здійснювалося також ямщиками — особливою категорією державних селян. До середини XVIII ст. ямська гоньба вже не відповідала вимогам поштових і пасажирських перевезень, і тому уряд почав поступово замінювати ямську гоньбу іншими формами утримання поштових станцій [7, с. 23]. Ординарна (державна) ямська пошта в Україні була влаштована в період правління Анни Іоанівни в 1733 р. за вимогою князя Шаховського, який перебував у той час у слобідських полках (адже ординарна пошта вперше була влаштована при Петрі I в 1723 р. — від Москви до Белгорода і на даному поштовому тракті мали надавати по 5 підвод на кожній станції від Курська до українського кордону). Сенатським указом від 22 лютого цього року гетьманові Д. Апостолу було наказано влаштувати в Україні пошту і утримувати на кожній станції по три коні [22, с. 64]. Але заведені Д. Апостолом «козацькі стойки на всіх головних шляхах і переходах, в містах, містечках і селах значних» не виправдовували свого призначення, і заради полегшення населення Гетьманщини козацькі «підстави» були скасовані в 1740 р. [17, с. 160]. Згадку про це маємо і в тогочасних джерелах [6, с. 45].

Оскільки підводна повинність, як би повно вона не виконувалася, не досягла свого призначення, то царський уряд висунув питання про влаштування в Гетьманщині пошт [17, с. 159–160]. 10 червня 1731 р. був отриманий лист від генерал-лейтенанта барона фон Шверіна про призначення у драгунські полки козаків для пошт. Про це полкова старшина написала листа генерал-аншефу графу фон Вейзбаху, який розпорядився

владштувати прямий поштовий тракт від Переяслава до Лубен, а по ніжинському тракту організувати дві пошти для обслуговування Новотроїцького, Київського і Володимирівського полків. Пошту від Переяслава до Ніжина і Глухова, влаштовану раніше для перевезення листів у Москву, фон Вейцбах велів знести як непотрібну [6, с. 107–109].

Але в січні 1736 р. генеральні старшини та керівництво Ніжинського полку прийняли спеціальне рішення про подальше функціонування в місті станції, її мали утримувати селяни с. Толстодубова Комарицької волості, забезпечуючи тут готових до пересилки 18 коней (з оплатою за кожного по 20 крб). На здійснення намічених планів у сотника позичили «військові», тобто державні, гроші в сумі 240 крб.

Селяни с. Комарівка (Ніжинський полк) від «дачі підвод» й інших «тяжестей» на початку 30-х років XVIII ст. прийшли в «крайнюю нищету и разорение, а иные от той нестерпимой нужды в разные места разошлись». Причому комарівські мешканці мали лише десять коней з підводами, а за наказом сотенної влади повинні були поставляти двадцять коней з підводами, їм нічого не залишалось робити, як додатково наймати коней у місцевих заможних козаків з «последним своим разорением». Були випадки, коли не вистачало і підвод. Тоді їх мусили виготовляти самі ж посполиті [3, с. 167–168].

У «відомості» Чернігівського полку 1735 р. зазначено, що в м. Чернігові й місцевих сотнях «для пересилки репортов и других приключаящихся по почте писем» використовували по двадцять козаків «коннооружейних с переменою» [26].

Наведені вище фактичні відомості й уривки з джерел переконливо свідчать: пошта в Гетьманщині в першій половині XVIII ст. мала постійну, досить розгалужену мережу. Проте, незважаючи на це, а також на офіційний дозвіл царів безпосередньо користуватися нею навіть у найважливіших державних справах, представники української влади у спілкуванні між собою, а також урядовцями з Росії продовжували використовувати окремих посланців [3, с. 169].

Місцева адміністрація іноді йшла шляхом віддачі поштових станів на відкуп. Спеціальні підрядчики уклали договір із полковою канцелярією на обслуговування станів за певну суму (від 60 до 100 рублів), яка залежала від кількості коней, вар-

тості фуражу, найманої оплати перевізника [18, с. 68–69]. Підписуючи контракт з відкупщиками поштових станів, полкова канцелярія зобов'язувалася в зазначені терміни виплачувати їм обумовлену плату. Ось чому канцелярія постійно вимагала своєчасно виплачувати «на пошту гроші, як і інші загальнонародні повинності» [28]. Щорічна сума грошей, визначена відкупщиками на обслуговування поштових станів, розподілялася місцевою адміністрацією на місцеві двори, а з 1765 р. — хати [8, с. 35].

Спочатку оплачувалася тільки ямська їзда, а з часів гетьманування І. Скоропадського почали говорити і про оплату поштових перевезень. Прогони в Україні були дещо вищими, ніж по всій Російській імперії, тому російська влада намагалася їх зрівняти [17, с. 161].

16 січня 1728 р. був виданий універсал Івана Скоропадського про стягування прогонних грошей із проїжджаючих у Малоросії в такій кількості, в якій вони стягуються у Великій Росії [6, с. 27–29]. Універсалом заборонялося видавати підводи без оплати прогонних грошей, для чого була встановлена плата для окремих чинів. Так, полковники, полкова старшина, сотники, отамани, війти, урядники та інші особи, які проживали у містах і селах, мали сплачувати за одного коня по грошу за версту. Особи, які їхали через українські міста і села за подорожніми листами, виданими Генеральною канцелярією, міністром, командуючими генералами або київським віце-губернатором, сплачували за кожного коня за десять верст по чотири гроші, тобто по дві копійки. Якщо вказані особи по цим подорожнім їхали у своїх приватних справах, то вони платили подвійні прогони, тобто за кожного коня за десять верст по вісім грошей (4 копійки) [11].

Отже, прогонні такси були прийняті в 1728 р. і в часи правління Анни Іоанівни не змінювалися. 16 лютого 1733 р. імператриця повідомила київський магістрат про порядок надання поштових коней мешканцями України, яких потрібно було утримувати не менше трьох на кожній станції [23].

В 1736 р. був виданий новий імператорський указ про влаштування пошти в Україні для покращення листування і встановлення прогонів. Нагляд за виконанням указу був покладений на князя Шаховського [15]. В пункті 1 Указу мова йшла про те, що в Україні заборонялося брати підводи без подорож-

ніх і без оплати прогонних грошей [16]. В цьому ж році був підтверджений однаковий з російськими збір прогонних грошей по Гетьманщині [17, с. 161].

Від сплати прогонних, які до 1770 р. сильно зросли (до 3 рублів за версту), ніхто не звільнявся. Хоча, траплялося, що для знатних подорожуючих, особливо із високопоставлених російських чиновників, робилися винятки із загального правила. Так, 18 січня 1733 р. був виданий імператорський указ, за яким в Києві при пошті мала утримуватися рейтарська команда [13]. За подорожнім листом, підписаним особисто імператрицею, посли та інші персони, які їхали із-за кордону або поверталися назад, могли брати достатню кількість підвід (від 15 до 20 коней) і будь-які подорожні припаси безкоштовно, для чого поштові коні і підводи мали бути завжди наготові [13].

Отже, починаючи з 1728 р., натуральна плата, що збиралася на утримання поштових коней, стала поступово замінюватися грошовою. Поштова повинність, таким чином, скоро перейшла у регалію, але в регалію не Генерального Скарбу, а російської скарбниці, та це трапилось вже після падіння гетьманату.

Російсько-турецька війна 1735–1739 рр., яка мала безпосереднє відношення до території України, призвела до створення військово-польової пошти. З початком війни різко зросли поштові перевезення та число кур'єрів, що проїжджали через Лівобережну Україну. Поштовий податок, який стягувався грошима, помітно зріс. Так, у 1735 р. на Семипольському стані нараховувалося 10 коней, кожен з яких обходився місцевим селянам у рік по 14 рублів [18, с. 68–69]. Всі поштові стани в Київському полку були розподілені між податним населенням. Кожний стан обслуговували 745 дворів козаків і 1100 дворів посполитих. Архівні відомості доводять, що поштовий податок у 30-х роках XVIII ст. посполиті платили більший, ніж козаки [27]. Податок на утримання поштових станів доповнювався будь-якого роду стягненнями з боку проїжджаючих військових кур'єрів, посланців, дипломатів і т. п. «від чого, — як указувалося неодноразово у скаргах, — багато [жителів] коней позбавлялися» [28].

В 1736 р. генерал армії граф Мініх вимагав влаштування поштових станів від Тули до Воронежа і далі до фортеці св. Анни на відстані 30 верст між кожним. Ямська канцелярія брала на

себе влаштування пошти на першій половині шляху. Другу половину шляху, який проходив через козацькі містечка, взяла на себе військова колегія. Влаштування пошт у Слобідській Україні для армії генерала графа Мініха було доручено імператорським указом від 11 лютого 1736 р. генерал-ад'ютанту князю Шаховському.

У червні 1736 р. був виданий новий указ про посилення поштових станів кіньми (до 20 на кожному) від Москви до першої дороги, яка вела до армії Мініха на Азов, і до другої, яка вела до армії Ласі у Крим. Влаштування підвод степом, у Криму, було покладено на генерал-лейтенанта князя Урусова. Військові канцелярії у Росії та Україні влаштовували пошти, покладаючи натуральну повинність людьми і кіньми на жителів, які за наказом мали сплачувати прогони. Нагляд за влаштованими поштовими станами покладался на нарочних обер-офіцерів і працівників Ямської канцелярії, про що вони мали звітувати у Сенат [22, с. 69].

Російсько-турецька війна призвела до влаштування у 1737 р. «особливої пошти для скорої їзди до повноправних міністрів, відправлених на конгрес для трактування з турками указів і реляцій» від Москви до Києва. Цей спеціальний маршрут був установлений паралельно існуючим поштовим. Для його успішного функціонування було наказано на кожній поштової станції тримати наготові по 6 коней і супроводження кур'ерам із драгун і солдат.

Для кращого нагляду за поштою призначалися офіцери та солдати, які спостерігали, щоб пошти ходили без затримок, коні ні для яких інших потреб не вживалися і кур'ери самовільно не брали їх під страхом смертної кари. Але дані вимоги виконувалися погано і це призвело до того, що 10 червня 1737 р. Сенат надіслав нове розпорядження до Ямської контори, в якій вимагав для кращого нагляду призначити на особливій пошті від Москви до Києва відставних офіцерів і дворян, про що вона мала звітувати у Сенат. Судді Нікіфорову «губернаменська» канцелярія в Москві особисто доручила послати нарочних для виконання розпорядження і звітувати про стан справ у Ямську канцелярію.

Але, як виявилось, всі ці розпорядження не призвели до бажаного результату. Мініх знову скаржився кабінету, і кабі-

нет 26 серпня 1738 р. знову повідомив, що пошта від Москви до Києва є незадовільною, у швидкій гоньбі кур'єрів відбуваються уповільнення, від Калуги до Севська і до українського кордону всього утримується по шість коней на кожному стані. Кабінет наказував знову влаштувати правильну пошту від стану до стану по 20 або 25 верст і на кожному стані поставити по 12 добрих коней [22, с. 70]. 1 вересня 1738 р. була влаштована пошта від Москви через Калугу і Севськ до Глухова. Утримання цих пошт покладалося на місцеве населення [14].

Указом 1740 р. Анна Іоанівна наказала заснувати в Україні пошту, яка враховувала б і потреби місцевого населення. У документі зазначалося, що «це необхідна в державі справа і установа є, як для кращого відправлення купецтва, так і для всіляких інших, не менше необхідних потреб і справностей, кореспонденція скрізь порядна, і щоб до пересилки листів, способи всякому вільні були» [18, с. 68–69]. Указ підтверджував розпорядження 1709 року про заборону брати підводи без надання подорожніх листів і оплати прогонних грошей. За невиконання указу винні сплачували штраф [17, с. 158–159]. Для перевезення військової артилерії і знаряддя в Москву із Києва і Переволочної наказувалося давати потрібну кількість ямських підвід і коней [14]. В указі говорилося також про потреби населення: «сіе весьма нужнейшее в государстве дело и учреждение есть, дабы, как для лучшаго отправления купечества, так и для всяких других, не меньше же нужных потребностей и исправлений, корреспонденция везде порядочна, и к пересылке писем, способы всякому свободны были» [12]. Від Москви до Києва було наказано утримувати на кожному стані по шість добрих коней для кур'єрів, щоб для їхньої їзди ніякої зупинки не траплялося [12].

До останніх років правління Анни Іоанівни відносяться ще два важливих укази щодо організації пошти. Перший указ від 30 липня 1740 р. про зменшення кількості коней по київському, белгородському і воронезькому трактам у зв'язку з припиненням воєнних дій і більш важливий за значенням указ про влаштування пошт в губерніях і провінціях. В указах вказувалося, що нарочні кур'єри дорого коштують, і висувалася вимога мати в державі правильну пошту: «У всіх справах і управліннях зупинка від того відбувається, що всередині держави

за Москвою до України і в інші місця і провінції регулярні і порядочні для пересилання листів пошти не влаштовані. Пошта є потрібною у державі установою. Потрібно, щоб способи до пересилання листів будь-кому вільні були» [22, с. 70].

За взірець влаштування нових правильних пошт в губерніях і провінціях була взята пошта від Санкт-Петербурга до Москви і від Москви до Києва [22, с. 70]. В 1741 р. такі пошти діяли вже у всіх губерніях і провінціях імперії. При поштових станціях були відкриті перші трактири [4]. Але влаштування і цієї пошти «для блага населення» було важким для нього, і тому Олексій Разумовський під час правління Єлизавети Петрівни піклувався про її ліквідацію. 21 травня 1742 р. Сенат постановив: «пошти, влаштовані в Малоросії під час російсько-турецької війни, ліквідувати, а утримувати тільки одну — від Глухова по Київському тракту» [5, с. 68].

Таким чином, в Україні залишилася тільки пошта по Київському тракту, та і цією поштою, як писав П. О. Румянцев Катерині II в доповідній записці від 18 травня 1765 р., «старшини одни только пользоваться могли, а общество никакого способа не имело» [10].

Отже, в часи правління Анни Іоанівни уряд Російської імперії піклувався переважно про організацію пошти в місцях стратегічної важливості. Незважаючи на влаштування в Україні ординарної пошти та пошти для потреб населення, встановлення прогонних грошей та ін., в означених установах не було визначеної системи. Штатів у поштовому відомстві тоді ще не існувало: чиновники і службовці призначалися в поштові установи за потребою, а їхнє жалування та витрати на поштове управління видавалися із поштових прибутків. Поруч з поштовими установами, які були підвідомчими канцлерам, існували інші поштові установи, підлеглі Ямській канцелярії. Українська пошта в період правління Анни Іоанівни мала дві особливості: по-перше, поштова повинність довго не переводилася на гроші, оскільки потрібна була сама натуральна повинність, а не її грошовий еквівалент; по-друге, українська пошта даного періоду мала строго офіційний характер. Подальше вдосконалення поштових відносин в Україні відноситься вже до часів правління Катерини II. Саме ці питання вимагають подальшого ретельного дослідження проблеми.

Джерела та література

1. Бизина В. Г. Из истории украинской почты (К 225-летию Киевского почтамта). — К.: [Б.в.], 2000. — 91 с.
2. Бржозовский О. Историческое развитие постановлений русского законодательства по почтовой части. — Казань: Издание книгопродавца Ивана Дубровина, 1855. — 68 с.
3. Гуржій О. Пошта гетьманщини в другій половині XVII–XVIII ст. // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. Міжвідомчий збірник наукових праць. — Вип. 6. — К.: Інститут історії України НАН, 2002. — С. 167–181.
4. Кондрашов М. Когда я на почте служил ямщиком / М. Кондрашов // Режим доступа: <http://www.equiros.ru/2005/news/publications/642.stm>
5. Максимович Г. А. Деятельность Румянцева-Задунайского по управлению Малороссией. — Том I. — Нежин: Типо-Литография насл. В. К. Меленевского, 1913. — 400 с.
6. Материалы для отечественной истории. Издал Михаил Судиненко. — Т.1. — К.: В Университетской Типографии, 1853. — 637 с.
7. Материалы по истории связи в России XVIII — начало XX вв. Обзор документальных материалов. — Л.: Главполитграфпром СССР, 1966. — 335 с.
8. Мордвинцев В. М. Государственные налоги и повинности монастырских крестьян Левобережной Украины в XVIII веке. — К., 1998. — 184 с.
9. Мухін В., Мороз В., Дюков П., Иванов В., Юрій В. Від гінця до Інтернету. Нариси з історії української пошти. — К.: [Б.в.], 2002. — 327 с.
10. Російський державний архів давніх актів м. Москви (далі — РДАДА). — Ф.13. — Оп.1. — Спр.93. — Арк. 20–20 зв.
11. РДАДА. — Ф.162. — Оп.1. — Спр.1. — Арк. 139–139 зв.
12. РДАДА. — Ф.162. — Оп.1. — Спр.1. — Арк. 159–159 зв.
13. РДАДА. — Ф.248. — Оп.29. — Спр.1828. — Арк. 17, 20.
14. РДАДА. — Ф.342. — Оп.1. — Спр.49. — Арк. 313–313 зв.
15. РДАДА. — Ф.342. — Оп.1. — Спр.172. — Арк. 169.
16. РДАДА. — Ф.342. — Оп.1. — Спр.172. — Арк. 341.
17. Слабченко М. Е. Организация хозяйства Украины от Хмельниччины до мировой войны. — Т. IV. — Харьков: Государственное издательство Украины, 1925. — 329 с.
18. Слизькоух А. Заходи малоросійського генерал-губернатора П. О. Румянцева по реформуванню поштового зв'язку в Україні // Український історичний збірник. — Вип.11. — К.: Інститут історії України НАН України, 2008. — С. 66–79.
19. Соколов Н. И. Неопубликованные записки и исследования по истории русской почты, хранящиеся в правительственных архивах и библиотеках // Почтово-телеграфный журнал. — 1901. — № 10. — С. 911–936; № 11. — С. 1005–1021.

20. Стороженко Н. В. Реформы в Малороссии при гр. Румянцеве // Киевская старина. — 1891. — Т. 34. — С. 455-465.
21. Толстой Д. А. История финансовых учреждений России со времени основания государства до кончины императрицы Екатерины II. — СПб.: В Типографии Константина Жернакова, 1848. — 258 с.
22. Хрущов И. П. Очерк ямских и почтовых учреждений от древних времен до царствования Екатерины II. — СПб.: Издание А. С. Суворина, 1884. — 87 с.
23. Центральний державний історичний архів України м. Києва (далі — ЦДАК). — Ф.51. — Оп.1. — Спр.220. — Арк. 1-3.
24. ЦДАК. — Ф.51. — Оп.3. — Спр.2257. — Арк. 12-15.
25. ЦДАК. — Ф.51. — Оп.3. — Спр.4080. — Арк. 1-2.
26. ЦДАК. — Ф.51. — Оп.3. — Спр.5266. — Арк. 5.
27. ЦДАК. — Ф.128. — Оп.1. — Спр.1325. — Арк. 29.
28. ЦДАК. — Ф.128. — Оп.1. — Спр.1325. — Арк. 68-68 зв.
29. Шафонский А. Ф. Топографическое описание Черниговского наместничества. — К.: Наукова думка, 1951. — 261 с.
30. Шедлинг М. Очерки по истории мировой почты. — Ч.2. — М.: Библиотека журнала «Жизнь и техника связи», 1926. — 255 с.

I. S. Mironova

UKRAINIAN MAIL IN THE PERIOD OF RULE OF ANNA IOANNOVNA (1730-1741 YEARS)

On the basis of sources and archived materials, in the article development of Ukrainian mail is examined in the period of rule of Anna Ioannovna. The questions of device of new postal establishments and postal highways are probed on territory of Ukraine. The special attention is spared activity of the military field mail in the Russian-Turkish war-time 1735-1739 years.

Key words: mail, postal highways, postal establishments, fast of hon'ba, stagecoach drivers.

И. С. Миронова

УКРАИНСКАЯ ПОЧТА В ПЕРИОД ПРАВЛЕНИЯ АННЫ ИОАНОВНЫ (1730-1741)

На основе источников и архивных материалов в статье рассматривается развитие украинской почты в период правления российской императрицы Анны Иоановны. Исследуется вопрос организации новых почтовых учреждений и почтовых трактов на

территории Украины. Особое внимание уделяется деятельности военно-полевой почты во время русско-турецкой войны 1735–1739 гг.

Ключевые слова: почта, почтовые тракты, почтовые учреждения, ящики.

УДК 94(477.74):329.4:929Боровик «1864/1937»

А. І. Мисечко, В. М. Хмарський

ВІТАЛІЙ БОРОВИК В УКРАЇНСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ РУСІ: «ОДЕСЬКИЙ СЛІД»

Статтю присвячено відомому діячеві українського національного руху — Віталію Боровику, який був одним із засновників знакового для цього руху «Братерства Тарасівців». Переїхавши до Одеси, В. Боровик став одним із лідерів українського національного руху у місті, репрезентуючи його радикальну, «самостійницьку» течію. Незважаючи на це, В. Боровик більше займався не політичною, а громадською справою. Не залишивши місто після встановлення радянської влади, В. Боровик став жертвою політичних репресій у 1937 році.

Ключові слова: Віталій Боровик, український національний рух, Братерство Тарасівців, Одеса, революція, громадська діяльність, самостійництво, політичні репресії.

Український національний рух ХІХ — початку ХХ століть спричинив національну революцію, що розгорнулась в Україні і синкретично відбувалась у контексті бурхливих, іноді амбівалентних, трансформацій у суспільстві після падіння імперії Романових. Хвилі цієї революції радіально розходились з Києва всією Україною і докотились до чорноморського узбережжя та її тодішнього найчисленнішого міста — Одеси. Гадаємо, що сила сприйняття революційної енергії в тому чи іншому середовищі залежала від особистісного потенціалу провідних діячів українського національного руху. Тому у даній статті ставимо собі за мету, узагальнивши попередній історіографічний дорожок та використавши ще не запроваджені до наукового обігу